

6. Přehled společných a koordinovaných politik EU

Úvod

Komplex všech politik EU je vymezen v **primárních smlouvách** Společenství. Článek 3 stanovuje náplň aktivit a kompetencí Společenství i míru jejich centralizace. S rozvojem evropského integračního procesu se postupně rozšiřoval i okruh aktivit ES uváděných pod třetím článkem (od Římských smluv, ke smlouvě Maastrichtské a Amsterodamské).

Tři stupně **integračních aktivit** (dle formulací z článku 3 Smlouvy o ES v Amsterodamském znění):

1. **společné politiky** (sektory s **nejvyšším stupněm přenesení kompetencí**) - příslušné odvětví spadá do výlučné pravomoci nadnárodních orgánů ES, [příklady zde](#)
 - společná obchodní politika,
 - společná politika v oblasti zemědělství a rybolovu,
 - společná dopravní politika,
 - měnová politika.
2. **koordinované politiky** – [příklady zde](#)
 - politika v sociální oblasti zahrnující ESF,
 - politika v oblasti životního prostředí,
 - politika v oblasti rozvojové spolupráce.
3. **podpora, přispívání, posilování a opatření** - činnosti spadají do kompetence členských států a instituce ES zde hrají jen doplňující, podpůrnou úlohu, [příklady zde](#)
 - posilování hospodářské a sociální soudržnosti - politika regionální a strukturální,
 - podpora výzkumu a technologického rozvoje,
 - systém zajišťující nenarušování soutěže,
 - podpora rozvoje transevropských sítí,
 - posílení ochrany spotřebitele,
 - podpora vzdělávání, ochrany zdraví, opatření v oblasti kultury, energie, civilní ochrany a turistiky.

Zejména v těchto oblastech se má uplatňovat **princip subsidiarity**.

Za upozornění stojí **článek 308 Smlouvy**, který dává institucím ES možnost zahájit v případě potřeby akce i mimo rámec stanovený článkem 3. K tomu je však nutné jednomyslné usnesení Rady na základě návrhu Komise a konzultace s Evropským parlamentem.

Tento materiál je chráněn autorskými právy, slouží jen pro účely studia řádného uživatele e-learningového kurzu Minimum o Evropské unii na portálu ISS Úřadu vlády ČR. Žádné jeho části nesmí být kopírovány, publikovány či jakýmkoli způsobem napodobovány či jinak nezákonně šířeny. Uživatel není oprávněn materiál zapůjčovat, vyměňovat nebo jiným nestandardním způsobem toto omezené vlastnictví převádět na jiné osoby.

6.1 Společné politiky

Úvod

Společné politiky se uplatňují v odvětvích, kde bylo dosaženo **nejvyšší úrovně integrace** a stupně přenosu kompetencí a která tudíž spadají do **výlučné pravomoci nadnárodních orgánů ES**. Jde o následující oblasti:

- Společná obchodní politika,
- Společná politika v oblasti zemědělství a rybolovu,
- Společná dopravní politika,
- Měnová politika.

Vývoj, charakteristika a nástroje společných politik jsou uvedeny v první části 6. lekce.

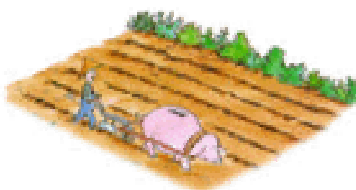
6.1.1 Společná zemědělská politika

Úvod

Společná zemědělská politika (SZP, Common Agriculture Policy - CAP) je považována za:

- **nejstarší** (principy pocházejí ze Smlouvy o založení EHS z roku 1957),
- **nejpropracovanější** (upravuje nejrozsáhlejší soubor právních aktů, z 80 tisíc stran textu *acquis communautaire* se SZP týká 50 %),
- **finančně nejnáročnější** (zahrnuje kolem 45 % výdajů rozpočtu EU; i když se dlouhodobě projevuje pokles relativního podílu, absolutní částky jsou stále velice vysoké),
- **nejproblematictější** (proběhlo několik reforem (1988, 1992, 1995, 1999), další reformy se očekávají v souvislosti s procesem rozšíření).

Pravidla pro fungování SZP v EU upravují články **32 - 38 Smlouvy o ES** a od formulací ve Smlouvě o založení EHS v roce 1957 se nic nezměnilo ani v poslední verzi Smlouvy amsterodamské.

Zavedením SZP přešla veškerá **odpovědnost a rozhodování** z úrovně členských států na společné instituce Unie.

Tento materiál je chráněn autorskými právy, slouží jen pro účely studia řádného uživatele e-learningového kurzu Minimum o Evropské unii na portálu ISS Úřadu vlády ČR. Žádné jeho části nesmí být kopírovány, publikovány či jakýmkoli způsobem napodobovány či jinak nezákonně šířeny. Uživatel není oprávněn materiál zapůjčovat, vyměňovat nebo jiným nestandardním způsobem toto omezené vlastnictví převádět na jiné osoby.

6.1.1.1 Charakteristika společné zemědělské politiky (SZP)

Základní cíle SZP: (stanoveny v článku 33 Smlouvy o ES)

- **zvýšení produktivity práce** v zemědělství,
- zabezpečení **dobré životní úrovně obyvatelstva** zaměstnaného v zemědělství,
- **stabilizace trhů** se zemědělskou produkcí,
- poskytnutí určité **jistoty producentům**, kteří nabízejí na trhu svou produkci,
- snaha o zajištění **přiměřeného vývoje cen** zemědělské produkce pro spotřebitele,
- co možná nejvyšší **soběstačnost pro země EU** v oblasti plodin mírného klimatického pásu.

K dosažení cílů SZP byl vypracován velice komplikovaný mechanismus vycházející ze tří dohodnutých **základních principů SZP**:

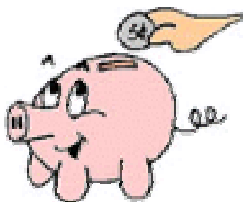
- princip jednotného vnitřního trhu,
- princip preference Společenství,
- princip finanční solidarity.

Základními institucemi regulace SZP jsou **společné tržní organizace (CMO - Common Market Organization)** zaměřené na jednotlivé druhy zemědělských produktů (tzv. Komoditní sektory). V závislosti na používaných nástrojích regulace vnitřního a vnějšího trhu se dělí do 4 skupin:

- CMO s garantovanými odbytovými možnostmi a cenami
- CMO s ochranou proti zahraniční konkurenci
- CMO, které přímo poskytují pomoc
- CMO s dotacemi na jednotku

6.1.1.2 Cenový mechanismus

Cenová politika vychází z principu **jednoty trhu** a zajištění **dostatečných příjmů** pro zemědělce.

V období do roku 1992 se rozlišovaly následující typy cen:

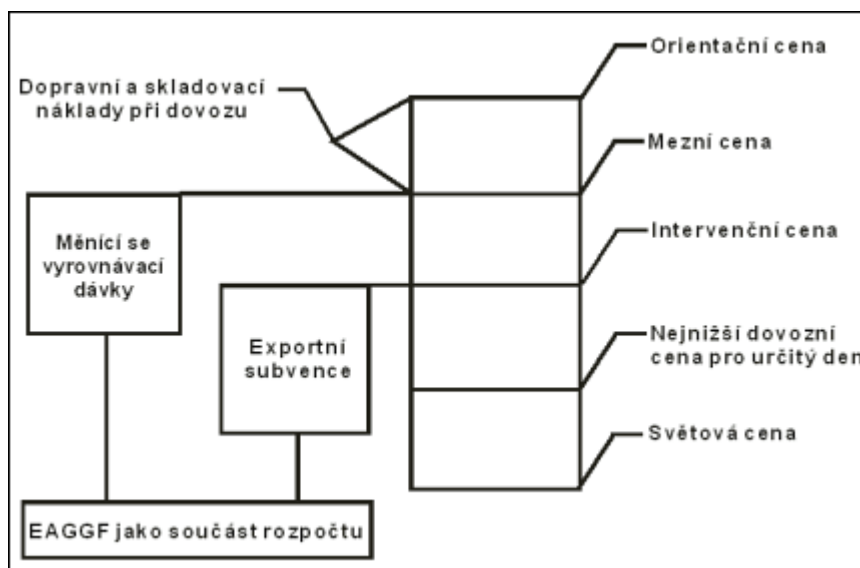
1. **orientační cena (target price)** Orientační cena vyjadřuje částku, kterou musí producent při výkupu dostat. Je každoročně stanovována Radou ministrů pro 90 % druhů zemědělské produkce. Vychází se přitom z nejnižších výrobních nákladů.

Tento materiál je chráněn autorskými právy, slouží jen pro účely studia řádného uživatele e-learningového kurzu Minimum o Evropské unii na portálu ISS Úřadu vlády ČR. Žádné jeho části nesmí být kopírovány, publikovány či jakýmkoli způsobem napodobovány či jinak nezákonně šířeny. Uživatel není oprávněn materiál zapůjčovat, vyměňovat nebo jiným nestandardním způsobem toto omezené vlastnictví převádět na jiné osoby.

2. **intervenční cena (intervention price)** Za intervenční cenu odkoupí od výrobců produkty k tomu pověřená tržní organizace, pokud by se v důsledku výkyvů na trhu (převisu nabídky) dostala tržní cena pod orientační úroveň. Intervenční cena tedy tvoří spodní garantovanou hranici, za kterou jsou intervenční místa v jednotlivých členských zemích povinna produkci odkoupit.
3. **mezni (prahová) cena (threshold price)** Mezní cena je nejnižší možná cena, za kterou je možné dovézt určitý zemědělský produkt ze třetí země. Chrání tedy zemědělský trh ES vůči zahraničí.

Rozdíl mezi obvykle nižší světovou cenou a mezní cenou určenou v rámci ES byl označován jako tzv. **vyrovnávací dávka** - jednalo se prakticky o dovozní přírůstek odvozenou od rozdílu mezi nejnižší dovozní cenou deklarovanou v daném týdnu či měsíci (včetně cla) a mezní cenou, uvalovaná na dovozy ze třetích zemí.

Export evropských zemědělců byl a stále je naproti tomu subvencován (dotován) tak, aby se vyrovnal rozdíl mezi nižší světovou cenou a intervenční cenou, jde tedy o **exportní subvenci**.

Původní cenový mechanismus

6.1.1.3 Reformy společné zemědělské politiky (SZP)

Základní mechanismy byly nastoleny **od roku 1962** a odpovídaly tehdejší **situaci** na evropském trhu. (Tehdejší členové ES byly v zemědělské produkci konkurenceschopní a ve velké míře závislí na dovozech některých produktů.)

Období 60. let bylo pro země ES z tohoto hlediska **úspěšné** (protože se podařilo redukovat produkční deficit a Evropa postupně dosáhla soběstačnosti a dokonce začala některé produkty vyvážet, cenová úroveň se v této souvislosti stabilizovala).

Tento materiál je chráněn autorskými právy, slouží jen pro účely studia řádného uživatele e-learningového kurzu Minimum o Evropské unii na portálu ISS Úřadu vlády ČR. Žádné jeho části nesmí být kopírovány, publikovány či jakýmkoli způsobem napodobovány či jinak nezákonně šířeny. Uživatel není oprávněn materiál zapůjčovat, vyměňovat nebo jiným nestandardním způsobem toto omezené vlastnictví převádět na jiné osoby.

Ale **od poloviny 70. a v 80. letech** se začínají projevovat **problémy**. Na jedné straně stále dochází k růstu zemědělské produkce a ke zvýšení podílu zemí EU na světovém exportu zemědělských výrobků, na straně druhé se hromadí nadprodukce v některých sektorech a neustále se zvyšují požadavky na prostředky z rozpočtu (podíl výdajů z rozpočtu na SZP se pohyboval kolem 70 %).

Už v polovině 80. let byla jako reakce na narůstající problémy realizována některá **úsporná opatření**. (Jednalo se např. o zavedení produkčních limitů a v případě jejich překročení byla uvalena finanční penalizace. Byly stanoveny určité cenové limity pro cukr a plná subvence k ceně se vyplácela jen do určité výše objemu produkce. Došlo dále k zavedení výrobní kvóty na mléčné výrobky či k odstranění některých finančních výpomocí apod.).

Další **reformní kroky** následují po roce 1988.

Ale i poté bylo jasné, že SZP je nutno ještě dále reformovat. Příčinou byly:

1. narůstající **výdaje** evropského rozpočtu,
2. přijetí **závazků**, které na sebe vzalo Společenství při podpisu uruguayského kola GATT (General Agreement on Tariffs and Trade - Všeobecná dohoda o clech a obchodu).

Doposud nejvýznamnější reforma SZP označována jako tzv. **MacSharryho reforma** (MacSharry - bývalý komisař pro zemědělství) proběhla v roce 1992.

V souladu se závazky GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) byl od roku 1995 změněn **cenový systém**.

Nejaktuálnější změnou na poli SZP jsou reformní kroky, které vycházejí z materiálu **Agenda 2000**, jehož hlavním cílem v zemědělské oblasti bylo:

- vyhnout se novým přebytkům zemědělské produkce,
- připravit se na nové kolo mezinárodních rozhovorů v rámci WTO (World Trade Organization),
- připravit se na rozšíření EU o nové země ze střední a východní Evropy.

Tento dokument, přijatý na berlínském summitu Evropské rady v březnu 1999, na kterém byl také schválen finanční rámec EU pro léta 2000 - 2006, počítá s východním rozšířením a s další reformou SZP. Původně razantní návrhy reformy z materiálu Agenda 2000 byly nejprve **zmírněny** na setkání Rady ministrů zemědělství v březnu 1999, a poté došly k **ještě jemnějšímu kompromisu** šéfové vlád právě v Berlíně na konci března.

Návrhy by se daly charakterizovat následovně:

- snížení intervenčních cen pro obilí, hovězí maso a mléko,
- přímé platby kompenzující nižší ceny,
- důraz na rozvoj venkova,
- silnější důraz na životní prostředí.

Evropská komise podrobila postup reformy SZP nastíněné v Agendě 2000 a potvrzené Berlínským summitem v roce 1999 a předložila v červenci 2002 souhrnnou zprávu, která hodnotí dosavadní vývoj a navrhuje také řadu nových opatření pro budoucnost (např. postupné nahrazení přímých plateb podle objemu zemědělské výroby platbami podle přírodních požadavků týkajících se přírodního prostředí, bezpečnosti potravin a ochrany zvířat, postupné snížení intervenčních cen a omezení jejich rozsahu,

Tento materiál je chráněn autorskými právy, slouží jen pro účely studia řádného uživatele e-learningového kurzu Minimum o Evropské unii na portálu ISS Úřadu vlády ČR. Žádné jeho části nesmí být kopírovány, publikovány či jakýmkoli způsobem napodobovány či jinak nezákonně šířeny. Uživatel není oprávněn materiál zapůjčovat, vyměňovat nebo jiným nestandardním způsobem toto omezené vlastnictví převádět na jiné osoby.

atd.).

Jak berlínské jednání Evropské rady, tak průběžné hodnocení SZP v polovině roku 2002, které nestanovilo pro členské země **žádné bezprostřední změny**, naznačují, že v nynější podobě se SZP zřejmě dožije roku 2006. V roce 2005 se má jednat o novém rozpočtovém rámci Unie na období 2007 - 2013 a pokud nedojde k nečekanému zvratu, zúčastní se tohoto jednání i nové členské země. Součástí velmi obtížných jednání bude zcela určitě i společná zemědělská politika, její orientace a objem vyčleněných prostředků.

6.1.2 Společná obchodní politika

Úvod

Společná obchodní politika (SOP) patří k sektorům společných aktivit členských států EU s **nejvyšším stupněm integrace**. Evropské společenství má od roku 1970 výhradní kompetence v obchodně politických otázkách se třetími zeměmi a členské státy se v tomto sektoru mohou aktivizovat jen tehdy, když k tomu od ES dostanou výslovné pověření.

Cílem SOP je usnadnit prosazování příslušných zájmů členských států EU v mezinárodním obchodě.

6.1.2.1 Charakteristika společné obchodní politiky (SOP)

Nutnost přijetí SOP byla jasná už v době schválení Římských dohod (s cílem vytvořit celní unii a společný trh). A tak při zachování mezinárodně právní subjektivity a suverenity členských států vystupuje **Společenství jako samostatný právní subjekt v oblasti zahraničního obchodu**.

Členové ES převedli v této oblasti své suverénní pravomoci v zahraničních ekonomických vztazích na orgány Společenství (z pověření Rady jedná za EU většinou Komise jako vyjednávací orgán). Sekundární právní akty Společenství v oblasti SOP – **nařízení a rozhodnutí** - mají bezprostřední právní účinnost, a to včetně plnění mezinárodních závazků, které byly jménem členských států uzavřeny Komisí či Radou (týká se to mezinárodních obchodních dohod uzavřených se třetími zeměmi a společné celní politiky).

Rozhodovací proces

Komise předkládá příslušné návrhy k provádění společné obchodní politiky **Radě ministrů** a podá jí doporučení. Rada zmocní Komisi k zahájení potřebných jednání, která potom Komise vede v rámci mandátu, jenž pro ni Rada vydala. Rada se nakonec usnáší **kvalifikovanou většinou**.

6.1.2.2 Nástroje společné obchodní politiky (SOP)

Nástroje společné obchodní politiky EU, jimiž mohou disponovat instituce ES, lze rozčlenit do 4 základních skupin:

- uzavírání **smluv o obchodě a hospodářské spolupráci** s jinými státy nebo seskupeními,
- stanovení **celních sazeb** ve společném celním **sazebníku Společenství (integrováný sazebník Společenství se nazývá TARIC)**,
- stanovení **celních a dalších preferencí** pro vybrané země nebo seskupení (**celní preference ve vztahu k rozvojovým zemím v rámci systému všeobecných celních preferencí – General System of Preferences – GSP**),

Tento materiál je chráněn autorskými právy, slouží jen pro účely studia řádného uživatele e-learningového kurzu Minimum o Evropské unii na portálu ISS Úřadu vlády ČR. Žádné jeho části nesmí být kopírovány, publikovány či jakýmkoli způsobem napodobovány či jinak nezákonně šířeny. Uživatel není oprávněn materiál zapůjčovat, vyměňovat nebo jiným nestandardním způsobem toto omezené vlastnictví převádět na jiné osoby.

- uplatňování **netarifních opatření**(dovozní kvóty, subvencování exportu, dumpingová rozhodnutí).

6.1.2.3 Typy obchodních dohod

EU má sjednány obchodní dohody s více jak 100 státy a mezinárodními organizacemi (GATT/WTO)(General Agreement about Tariffs and Trade – Všeobecná dohoda o clech a obchodu, World Trade Organization – Světová organizace obchodu). I když EU nebyla smluvní stranou GATT a jako samostatný subjekt není členem WTO, je jejich pravidly vázána, neboť jsou podle vyjádření Soudního dvora chápána jako součást komunitárního práva (práva Evropských společenství). Od 1. 1. 2000 začala jednání o novém kole jednání WTO – "Millenium Round".

EU uzavřela následující typy smluv:

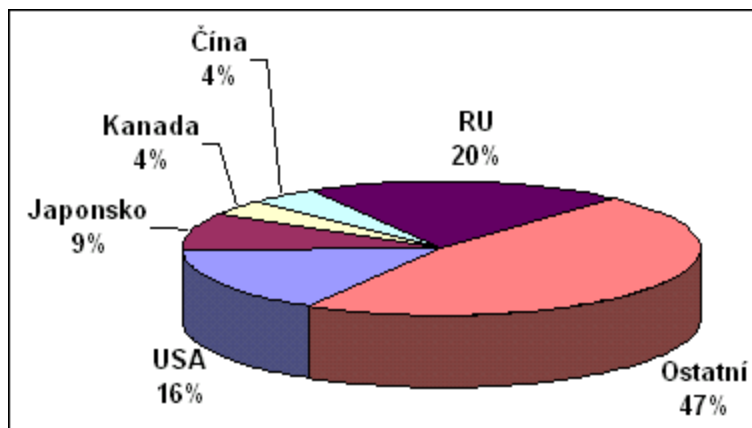
1. **Celní unii** s Tureckem, Maltou, Kyprem, Andorrou a San Marinem.
2. **Dohodu o zóně volného obchodu** (European Free Trade Area - EFTA) se 4 státy: Švýcarskem, Lichtenštejnskem, Islandem a Norskem, tři z nich jsou součástí Evropského ekonomického prostoru (European Economic Area - EEA), Švýcarsko je mimo EEA, ale je součástí EFTA.
3. **Asociační dohody (Eurodohody)**.

Cílem asociačních dohod bylo vytvoření **zóny volného obchodu s kandidátskými zeměmi**. Jedná se o zónu volného obchodu s průmyslovými výrobky, která byla vytvořena v přechodném období na **asymetrickém základě**.

6.1.2.4 Postavení EU v mezinárodním obchodě

EU hraje mimořádně významnou roli ve světovém obchodu:

- je nejvýznamnějším **exportérem zboží i služeb**,
- je na prvním místě i pokud se týká **přímých zahraničních investic**.

Podíl EU na světovém exportu zboží

Významným rysem obchodu členských zemí EU je vysoký podíl tzv. **intrasystémového obchodu**(vnitřní obchod mezi členy EU navzájem), který činí asi 65 % a který nelze považovat za zahraniční obchod.

6.1.3 Dopravní politika

Tento materiál je chráněn autorskými právy, slouží jen pro účely studia řádného uživatele e-learningového kurzu Minimum o Evropské unii na portálu ISS Úřadu vlády ČR. Žádné jeho části nesmí být kopírovány, publikovány či jakýmkoli způsobem napodobovány či jinak nezákonně šířeny. Uživatel není oprávněn materiál zapůjčovat, vyměňovat nebo jiným nestandardním způsobem toto omezené vlastnictví převádět na jiné osoby.

Doprava patří k těm sektorům ekonomické činnosti, kde zakladatelské smlouvy očekávaly rychlý postup integrování a který měl být už od počátku spravován Evropským společenstvím / Evropskou unií.

I přes značnou aktivitu Komise nebyly výsledky integrační spolupráce v dopravním sektoru dlouhou dobu patrné.

Ke **zrychlení integračního procesu** v této oblasti dochází až na konci 80. let především v souvislosti s projektem **budování jednotného vnitřního trhu** a s jižním rozšířením.

Doprava se podílí 6,5 % na hrubém národním produktu EU a zaměstnává více než 6 milionů lidí. Hlavními cíli společné dopravní politiky ve všech **čtyřech sektorech (silniční, železniční, říční a letecká doprava)** jsou:

- **liberalizace dopravních služeb** v příhraničním styku, tj. na vnitřních hranicích zemí ES,
- **zabránění diskriminace dopravců**, jejíž příčinou by byla státní příslušnost,
- zpracování **společných zásad** pro to, aby mohli dopravci z jedné země ES působit na území druhé země,
- zpracování **rámcových opatření** pro zajištění spravedlivé soutěže, bezpečnosti, ochrany životního prostředí, bezpečnosti pracovníků v dopravě.

Role dopravní politiky roste, přičemž je kladen důraz především na **funkční schopnost dopravních sítí** a na **ekologická hlediska**.

6.2 Koordinované politiky

Úvod

Koordinované politiky zahrnují odvětví a oblasti s **nižší mírou integrace**, resp. s nižší úrovní přenosu kompetencí na orgány Společenství. Patří k nim:

- Sociální politika,
- Rozvojová politika,
- Životní prostředí.

S vývojem v jednotlivých oblastech a s nástroji jednotlivých komunitárních politik se seznámíte v následující části 6. lekce.

6.2.1 Sociální politika

Při ustavení Evropských společenství se sociální cíle v zakladatelských dohodách soustřeďovaly především na **zlepšování životních a pracovních podmínek**. Vycházelo se z předpokladu, že komunitární úprava (úprava Evropským společenstvím) sociální politiky bude spíše omezená a bude mít **subsidiární charakter**.

Sociální politika prošla v rámci ES několika **etapami**. Určitého pokroku bylo dosaženo v 80. letech a k dalšímu rozšíření záběru sociální politiky došlo přijetím Maastrichtské a Amsterodamské smlouvy.

Tento materiál je chráněn autorskými právy, slouží jen pro účely studia řádného uživatele e-learningového kurzu Minimum o Evropské unii na portálu ISS Úřadu vlády ČR. Žádné jeho části nesmí být kopírovány, publikovány či jakýmkoli způsobem napodobovány či jinak nezákonně šířeny. Uživatel není oprávněn materiál zapůjčovat, vyměňovat nebo jiným nestandardním způsobem toto omezené vlastnictví převádět na jiné osoby.

Významným nástrojem sociální politiky je **Evropský sociální fond (1960)**, který spolu s dalšími fondy regionální a strukturální politiky přispívá k vyšší soudržnosti Společenství finanční podporou různých aktivit.

Hlavní priority:

- boj s dlouhodobou nezaměstnaností,
- rozvíjení profesních dovedností a zvyšování kvalifikace,
- pomoc mladým lidem, kteří vstupují na trh práce,
- rovné příležitosti pro muže a ženy,
- vytváření nových pracovních míst,
- zlepšování vzdělávacích programů.

6.2.2 Rozvojová politika

důvodu zájmů bývalých koloniálních metropolí (Francie, Belgie, Itálie, Nizozemí, Velká Británie) na úpravě vztahů mezi integračním společenstvím a bývalými koloniemi a závislými územími byla vytvořena **rozvojová politika**. Od roku 1971 poskytují země ES v rámci systému všeobecných preferencí jednostranné obchodní výhody partnerským rozvojovým zemím (RZ). Komise formulovala 6 základních cílů rozvojové politiky:

- podpora vlastnímu úsilí RZ,
- podpora jejich potravinové soběstačnosti,
- rozvoj lidských zdrojů a respektování kulturních zvláštností,
- rozvoj vědy a výzkumu RZ,
- systematické využívání existujících přírodních zdrojů,
- obnovení a udržování ekologické rovnováhy.

Základním dokumentem rozvojové politiky jsou **Loméské dohody**, z nichž první byla podepsána v roce **1975** s tehdy ještě 9 členy ES a 46 státy z africko-karibsko-pacifické oblasti (ACP). Jejich předchůdcem byly dohody z Yaundé (1964, 1971).

Další Loméské dohody byly uzavřeny v roce 1980, 1985 a 1990 (tato s platností do roku 2000), přičemž se původní okruh 46 států rozšířil na 71 zemí. Již v roce 1988 začala jednání o další smlouvě, která vyústila v uzavření nové smlouvy navazující na sérii Loméských dohod. Tato smlouva byla podepsána v červnu 2000 v Cotonou v Beninu s platností na 20 let a zahrnuje 77 zemí ACP. Základním cílem **Smlouvy z Cotonou** je **snížování chudoby**. Dřívější smlouvy z Lomé i aktuální Smlouva z Cotonou založily vztah přidružení (asociace) zemí ACP směrem k ES, neupravují přitom pouze obchodní vztahy, ale také širší **hospodářskou spolupráci a finanční podporu** ze strany ES.

Tato forma přidružení však **není spojena s přípravou těchto rozvojových zemí na vstup do EU**. To je rozdíl od druhé formy asociačních smluv uzavřených s Tureckem (1963), Maltou (1970) a Kypr (1972) a později také se zeměmi střední a východní Evropy.

6.2.3 Životní prostředí

Problematika životního prostředí nezná hranic a je tedy otázkou, kterou členské státy EU nemohou ignorovat.

Právní rámec pro ekologickou politiku ES vytvořil JEA (1987), který vymezil hlavní **ekologické priority**, Maastrichtská smlouva přidala **mezinárodní měřítko** a Amsterodamská smlouva postoupila ještě dál, když mezi hlavní zásady Společenství zařadila trvale **udržitelný rozvoj** a vysokou úroveň ochrany a zlepšování kvality **životního prostředí**. Novelizace smluv z Nice tuto oblast nezměnila.

Zásady této politiky jsou následující:

- ochraňovat, udržovat a zlepšovat kvalitu životního prostředí,
- přispívat k ochraně lidského zdraví,
- racionálně využívat přírodních zdrojů, podporovat ekologická řešení i na mezinárodním poli, ve vztahu k mezinárodním organizacím a projektům.

Politika na ochranu životního prostředí se od roku 1973 uskutečňuje prostřednictvím střednědobých **akčních programů**. Od 70. let bylo Komisí zpracováno 5 Akčních programů. Po roce 1986 byly do této oblasti zahrnuty i vazby na jednotný vnitřní trh a sbližování technických norem a standardů.

Radou bylo vydáno kolem **200 směrnic**, které stanovují **minimální ekologické standardy** zaměřené na kvalitu vody a ovzduší, chemikálie, boj s hlukem, přírodu a venkov, princip "kdo znečišťuje, ať platí" (polluter-pays), atd.

Součástí každé **evropské dohody** je spolupráce v oblasti ochrany životního prostředí a kandidátským zemím je v této souvislosti poskytována pomoc z programů Phare a ISPA.

6.3 Ostatní politiky

Úvod

Tzv. ostatní politiky zahrnují podporu, přispívání, posilování a opatření činností, které spadají do kompetence členských států a kde instituce ES hrají jen doplňující a podpůrnou úlohu. Jde o následující oblasti:

- posilování hospodářské a sociální soudržnosti - politika regionální a strukturální,
- podpora výzkumu a technologického rozvoje,
- systém zajišťující nenarušování soutěže,
- podpora rozvoje transevropských sítí,
- posílení ochrany spotřebitele,
- podpora vzdělávání, ochrany zdraví, opatření v oblasti kultury, energie, civilní ochrany a turistiky.

Podrobnosti o jejich obsahu, vývoji a nástrojích uvádí následující část 6. lekce.

6.3.1 Regionální a strukturální politika

Úvod

Jedním z cílů evropského integračního procesu je snaha o **snižování rozdílů v ekonomické úrovni regionů a členských států**.

Smlouva o ES v tomto smyslu hovoří o "podpoře harmonického a vyváženého rozvoje hospodářských činností" a o "hospodářské a sociální soudržnosti a solidaritě".

Smlouva o EU pak uvádí potřebu "posilování ekonomické a sociální soudržnosti" a úsilí o "snižování rozdílů mezi úrovněmi rozvoje různých regionů".

6.3.1.1 Vývoj regionální a strukturální politiky

Po vzniku Evropských společenství v 60. letech mělo všech 6 zakladatelských států vcelku srovnatelnou ekonomickou úroveň a situace nevyžadovala žádnou společnou regionální a strukturální politiku. V souvislosti s rozšiřováním počtu členských států a v důsledku krizových období, kdy zvolňovala hospodářská dynamika (strukturální krize 70. a 80. let), se **zesilují regionální rozdíly**. Reakcí na tuto situaci bylo vytvoření **regionální a strukturální politiky (RSP)**. Kvalitativně nové pojetí této politiky začíná po schválení Jednotného evropského aktu a Maastrichtské smlouvy v souvislosti s jižním rozšířením, završením jednotného vnitřního trhu a budováním hospodářské a měnové unie.

V oficiální terminologii EU se pojmem regionální politika rozumí v užším smyslu **soubor programů a opatření, které mají přispět k dosažení některého z cílů regionální a strukturální politiky**.

Do konce roku 1999 platilo 6 strukturálních cílů, na které bylo ve finančním období 1993 - 1999 vyčleněno 154,5 mld. ECU.

Tento materiál je chráněn autorskými právy, slouží jen pro účely studia řádného uživatele e-learningového kurzu Minimum o Evropské unii na portálu ISS Úřadu vlády ČR. Žádné jeho části nesmí být kopírovány, publikovány či jakýmkoli způsobem napodobovány či jinak nezákonně šířeny. Uživatel není oprávněn materiál zapůjčovat, vyměňovat nebo jiným nestandardním způsobem toto omezené vlastnictví převádět na jiné osoby.

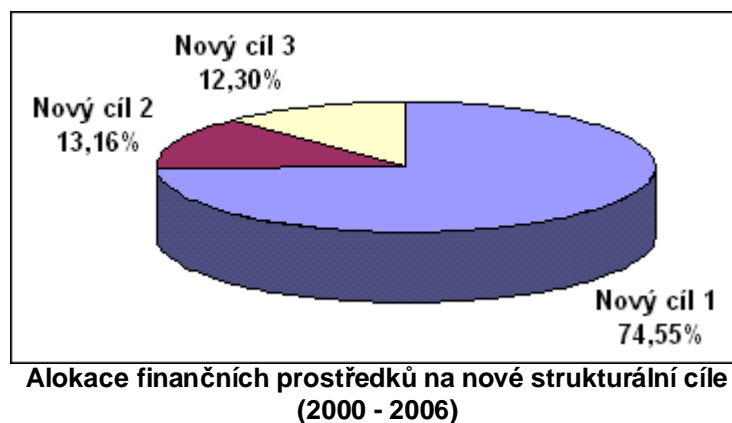
Pro finanční období 2000 - 2006 se počet strukturálních cílů snížil na tři a na strukturální operace je celkem vyčleněno 213 mld. euro.

6.3.1.2 Cíle RSP pro období 2000 - 2006

Nový cíl č. 1 podporuje **rozvoj a strukturální přizpůsobování zaostávajících regionů**.

Nový cíl č. 2 se zaměřuje na **hospodářskou a sociální konverzi** oblastí, které se potýkají se **strukturálními problémy**.

Nový cíl č. 3 se týká adaptace (přizpůsobení) a modernizace **politik a systémů vzdělávání, odborné přípravy a zaměstnanosti**.

6.3.1.3 Strukturální fondy a další nástroje

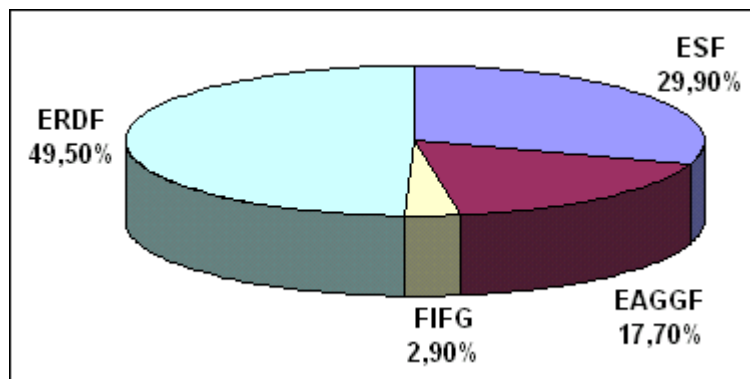
Jádrem evropské regionální politiky jsou **strukturální fondy**. Strukturální fondy jsou zastřešujícím názvem pro čtyři relativně samostatné fondy, které vznikly v různých etapách vývoje Unie.

Poslání strukturálních fondů jsou odlišná, a to se odráží v jejich relativní samostatnosti - každý fond má vlastní administrativně řídicí orgány. Existují také specifické cíle, pro které mohou být jednotlivé fondy použity.

V období let 1993 - 1999 fungovaly tři strukturální fondy:

- Evropský sociální fond
- Fond regionálního rozvoje
- Orientační a záruční fond pro zemědělství

Od roku 2000 se k nim připojil ještě fond zaměřený na rybolov.

Alokace prostředků do jednotlivých fondů

Specifickou úlohu má **Fond soudržnosti (Kohezní fond)**, který byl zřízen až po podepsání Maastrichtské smlouvy v roce 1994. Tento fond není oficiálně zahrnut pod střešku strukturálních fondů, má samostatné postavení a jeho hlavním posláním je přispět k urychlenému **rozvoji nejméně rozvinutých států** Unie.

Dalším nástrojem je **Fond solidarity**, který byl zřízen v r. 2002 jako pomoc oblastem postiženým katastrofickými záplavami a který nadále slouží v podobných situacích (náhrada škod způsobených mimořádným suchem).

Celkové roční příjmy kteréhokoli členského státu ze strukturálních fondů v kombinaci s pomocí poskytovanou z Kohezního fondu (Fondy soudržnosti), by neměly překročit 4 % HDP.

6.3.1.4 Iniciativy regionální a strukturální politiky

Regionální politika se realizuje dvěma cestami:

- podporou **individuálních projektů**,
- v rámci samostatných programů EU - **iniciativ Společenství**.

Pro léta 1993 - 1999 bylo vyhlášeno 13 iniciativ, na které bylo určeno kolem 9 % prostředků ze strukturálních fondů. Evropská komise se však na období po roce 2000 rozhodla snížit počet iniciativ Společenství na čtyři, které se budou realizovat v následujících oblastech:

1. přeshraniční, nadnárodní a mezinárodní spolupráce – **INTERREG**,
2. hospodářská a sociální obnova měst a městských oblastí - **URBAN**,
3. rozvoj venkova – **LEADER**,
4. boj proti všem typům diskriminace a nerovnosti na trhu práce – **EQUAL**.

6.3.1.5 Principy pro projekty v RSP

Při realizaci individuálních projektů, na které je přispíváno EU prostřednictvím prostředků ze strukturálních fondů, musí být splněno několik zásad a principů:

1. Koncentrace
2. Programový přístup

Tento materiál je chráněn autorskými právy, slouží jen pro účely studia řádného uživatele e-learningového kurzu Minimum o Evropské unii na portálu ISS Úřadu vlády ČR. Žádné jeho části nesmí být kopírovány, publikovány či jakýmkoli způsobem napodobovány či jinak nezákonně šířeny. Uživatel není oprávněn materiál zapůjčovat, vyměňovat nebo jiným nestandardním způsobem toto omezené vlastnictví převádět na jiné osoby.

3. Partnerství
4. Adicionalita
5. Monitorování a kontrola
6. Solidarita
7. Subsidiarita

6.3.1.6 Postup při získávání prostředků ze strukturálních fondů

Každý členský stát, který chce čerpat prostředky, musí předložit **Regionální plán rozvoje (Regional Development Plan – RDP)**, který je připraven pro jeden nebo více regionů splňujících kritéria zařazení do cíle č.1 strukturální politiky EU.

ČR a EU: Regionální plán rozvoje

V ČR byl zpracován tento plán jako ucelený programový dokument pro celý stát. Národní rozvojový plán je strategickým dokumentem, který definuje zdůvodnění potřeby podpory ze zdrojů EU a definuje cíle, kterých má být dosaženo.

Postup

- RDP musí členský stát projednat s Komisí.
- Evropská komise ho vyhodnotí.
- Vypracování dokumentu "**Rámec podpory Společenství**" (**Community Support Framework**). Tento dokument má charakter smlouvy mezi vládou přijímající pomoc a Komisí. Obsahuje strategii a priority pro společné akce.
- Detailní cíle a podmínky čerpání podpory v jednotlivých oblastech jsou specifikovány v **operačních programech** (ty mohou být sektorové a regionální).
- Operační programy předkládá členský stát ke schválení Komisi, teprve potom může být zahájena realizace konkrétního projektu.

ČR a EU: Speciální program EU pro kandidátské země

V průběhu roku 1999 byla v rámci EU zahájena realizace tzv. Speciálního programu EU pro přípravu na využívání finančních prostředků regionální politiky kandidátskými zeměmi na vstup do EU ze střední a východní Evropy. Cílem tohoto nového programu bylo pomoci přidruženým zemím s formulací strukturální politiky podle pravidel EU a připravit je na využívání finančních prostředků z evropských fondů. Od roku 2000 byly pro kandidátské země k dispozici 2 programy:

- ISPA - zaměřený na velké infrastrukturální projekty v sektoru dopravy a životního prostředí,
- SAPARD - určený pro podporu rozvoje venkova a restrukturalizaci zemědělství.

Dalším programem pro podporu východoevropských zemí je program **PHARE**. Byl založen v r. 1989 pro podporu hospodářské přestavby, od r. 1992 je součástí strategie EU v rámci Evropských dohod se státy

Tento materiál je chráněn autorskými právy, slouží jen pro účely studia řádného uživatele e-learningového kurzu Minimum o Evropské unii na portálu ISS Úřadu vlády ČR. Žádné jeho části nesmí být kopírovány, publikovány či jakýmkoli způsobem napodobovány či jinak nezákonně šířeny. Uživatel není oprávněn materiál zapůjčovat, vyměňovat nebo jiným nestandardním způsobem toto omezené vlastnictví převádět na jiné osoby.

střední a východní Evropy. Poskytuje podporu především soukromému hospodářskému sektoru podle ročních směrných plánů vypracovaných EU a státy sdruženými ve PHARE.

Prostředky EU na jednotlivé projekty pro kandidátské země

PROGRAM EU (2000-2006)	ČÁSTKA V MIL. EUR
SAPARD	520
ISPA	1040
PHARE	1560
CELKEM	3120

6.3.1.7 Nomenklatura územních statistických jednotek

Aby bylo možné hodnotit a porovnat ekonomickou úroveň jednotlivých oblastí, používá se v EU tzv. [nomenklatura územních statistických jednotek](#) (z francouzštiny NUTS - La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques). Má 5 stupňů podle rozlohy a počtu obyvatel.

Přímou vazbu na strukturální fondy mají NUTS II a III.

Průměrný NUTS II má v EU rozlohu 23 tis. km² a 1 830 000 obyvatel.

ČR a EU: Členění českého území

Území ČR bylo na základě usnesení vlády rozděleno na 8 územně statistických regionů NUTS II, pro tento účel došlo ke spojení 14 vyšších územně správních celků (VÚSC) do 8 regionů NUTS II. Všechny naše regiony NUTS II splňují podmínky pro zařazení do Cíle č.1 (méně než 75 % průměru Unie). Výjimku tvoří Praha, která představuje velkou ekonomickou sílu, je na úrovni téměř 114 % průměru EU a předstihuje tak i nejbohatší části Španělska, Portugalska a Řecka. Stejně jako Praha přesahují průměr Unie i Bratislava, Budapešť, Varšava i celé Slovinsko.

Regionální politika hraje v celém integračním kontextu stále významnější roli a v procesu připravovaného rozšiřování EU komplikuje jednání o přijetí nových členů, a to ze dvou důvodů:

- u zemí EU, které jsou čistými plátcí (Německo, Velká Británie, Francie atd.), rozšíření bude vytvářet tlak na **zvýšení příspěvků**, proti čemuž protestují,
- státy, které jsou nyní **příjemci** (Španělsko, Portugalsko, Řecko, Irsko) se obávají, že se budou **dělit o finanční prostředky** s ještě chudšími státy.

Tento materiál je chráněn autorskými právy, slouží jen pro účely studia řádného uživatele e-learningového kurzu Minimum o Evropské unii na portálu ISS Úřadu vlády ČR. Žádné jeho části nesmí být kopírovány, publikovány či jakýmkoli způsobem napodobovány či jinak nezákonně šířeny. Uživatel není oprávněn materiál zapůjčovat, vyměňovat nebo jiným nestandardním způsobem toto omezené vlastnictví převádět na jiné osoby.

6.3.2 Výzkumná a technologická politika

Jádrem **výzkumné a technologické politiky** (VTP) je **snaha zvýšit konkurenční schopnost regionů EU** zejména oproti konkurenci ze strany amerických a japonských firem a regionu jihovýchodní Asie.

Opatření na podporu výzkumu a technologického vývoje se sice objevila již v zakladatelských smlouvách, ale systematicky se začala provádět až od poloviny 80. let, kdy Jednotný evropský akt kodifikoval výzkum a technologický rozvoj jako samostatnou politiku. Maastrichtská smlouva tuto oblast ještě posílila.

Aktivity na tomto poli se v současnosti rozvíjejí v několika směrech:

1. společná **výzkumná střediska** Společenství- je zde organizován vlastní výzkumný program. V polovině devadesátých let existovalo v šesti zemích osm takovýchto center, ve kterých pracovalo zhruba 2000 výzkumných pracovníků,
2. vyhlášení společných **programů a projektů** na nich se podílejí univerzity, výzkumné instituce a podniky členských zemí. Celkové náklady těchto výzkumů jsou zpravidla z poloviny financovány z rozpočtu EU,
3. **koordinované projekty**- výzkumné aktivity nejsou financovány přímo Komisí, ale je přispíváno na náklady spojené s koordinací (organizace seminářů, dopravní náklady, publikace atd.).

6.3.3 Průmyslová politika

Aktivity a nástroje průmyslové politiky musí být v souladu se systémem **otevřených a konkurenčních trhů**. Aktuální cíle průmyslové politiky EU směřují:

- na **urychlení adaptace průmyslu** na strukturální změny,
- na **podporu prostředí pro podnikání** v regionu EU, zejména pro malé a střední podniky,
- na **podporu spolupráce** mezi podniky,
- k **využívání výsledků výzkumu a technologického rozvoje**.

Pro druhou polovinu 90. let formulovala Komise **4 základní priority** akčního programu průmyslové politiky:

Tento materiál je chráněn autorskými právy, slouží jen pro účely studia řádného uživatele e-learningového kurzu Minimum o Evropské unii na portálu ISS Úřadu vlády ČR. Žádné jeho části nesmí být kopírovány, publikovány či jakýmkoli způsobem napodobovány či jinak nezákonně šířeny. Uživatel není oprávněn materiál zapůjčovat, vyměňovat nebo jiným nestandardním způsobem toto omezené vlastnictví převádět na jiné osoby.

- odborné vzdělávání, nové metody organizace práce, kontrola kvality, rozvoj informačních systémů,
- kooperace mezi soukromými hospodářskými subjekty,
- prohlubování soutěžního prostředí na vytvořeném jednotném vnitřním trhu,
- deregulace, zjednodušení administrativních procedur, spolupráce mezi národními státními orgány a institucemi a orgány EU.

6.3.4 Ochrana spotřebitele

Ochrana spotřebitele tvoří další segment integrační politiky, která má ovšem spíše průřezový charakter (vazba na JVT). Společným jmenovatelem je 5 hlavních bodů:

- ochrana zdraví a bezpečnosti,
- ochrana ekonomických zájmů spotřebitelů,
- právo na odpovídající a spolehlivé informace,
- právo na odškodnění,
- právo na odpovídající zastoupení na úrovni Společenství i v národním měřítku.

6.3.5 Zdravotnictví

V oblasti **zdravotnictví** Společenství přispívá k zajišťování vysoké úrovně ochrany lidského zdraví tím, že podporuje spolupráci mezi členskými státy na tomto poli.

Jde především o:

- zaměření na prevenci proti nejzávažnějším nemocem,
- podporu jejich výzkumu,
- podávání zdravotnických informací,
- zdravotnickou výchovu,
- spolupráci se třetími zeměmi a s mezinárodními organizacemi.